

RUSIJOS
MONSTRAI

JEKATERINA II

IMPERATORĖ IŠTVIRKĖLĖ

FRANCAS BAUERIS

FRANCAS BAUERIS

JEKATERINA II IMPERATORĖ IŠTVIRKĖLĖ

Romanas

OBUOLYS

TURINYS

I. CARAS PETRAS	7
II. UŽ SAVE – PRIEŠ VISUS	69
III. ŠIAURĖS KARAS	93
IV. AISTRŲ UGNIKALNIAI	141
V. SENATVĖ	237
PAAIŠKINIMAI	283

CARAS PETRAS

Antras mėnuo, kai didysis kunigaikštis Vasilijus Golicynas su kariuomenės likučiais veržiasi iš pietinės Rusijos žemių Maskvos link. Nedaug liko tos kariuomenės, kuri praėjusį rudenį, blizgėdama vėliavų šilkais, žėrėdama šarvais ir šalmais, atsidūrė prie Azovo jūros.

– Šį kartą totoriai bus sumušti! – šaukė rusų karžygiai, pamiršdami, kad kiekvieną karą prieš totorių ordas jie pradėdavo išdidžiomis pagyromis, tačiau jas greitai užgesindavo rusų ir totorių kraujas. Ir taip kasmet – laukinis, nesibaiigiantis karas, neatnešantis jokių rezultatų nei rusams, nei totoriams. O kur dar turkų imperija, kuriai taip neseniai rusai mokėjo duoklę, pripažindami vasališkumą! Tik vienas caras Ivanas Rūstusis¹ nemokėjo jokių duoklių nei turkams, nei mongolams, nei lenkams, nei kitiems kariautojams, nuolat godžiai žiūrintiems į Maskvos Kremliaus bokštus. Čia net garsusis lietuvių kunigaikštis Algirdas² paliko savo karo

ženklą – kardo kirtį tvirtovės vartuose, įspėdamas Maskvą, kad užmirštų visus kelius, vedančius per šimtamečius miškus į Lietuvą ir Žemaitiją, nes už kiekvieną užpuolimą šie atkaklūs vakarų kaimynai atsilygins tuo pačiu.

Saulė jau artėjo prie laidos, slėpdamasi už neaprépiamų girių, kai prieš negausią rusų kariuomenę sužvilgo Setūnės upės vanduo. O ten toliau ir Maskvos upė, apraizgiusi gretimus kaimus, net iki Okos pakrančių. Ten pat ir Vasilijaus Golicyno dvarai, kuriuos Golicynų giminė valdo jau daug metų. Čia išsidėstę platūs kunigaikščių Dolgorukių, Repninų, Romanovų, grafų Orlovų, Apraksinų ir kitų turtingų didikų dvarai. Šias Maskvos prieigas mėgo visi rusai, čia kūrėsi su vaikais, šeimomis, tarnais ir vergais. Čia gyveno ne tik rusai, bet ir daug svetimšalių, suprantančių, kad šios gyvenvietės garantuoja jiems darbą, uždarbį, saugumą ir pagarbą. Apie Maskvą savo gyvenvietes statėsi vokiečiai, olandai, anglai ir kiti jūrų pakraščių gyventojai. Čia jie jau-tėsi daug geriau negu savo tėvynėje, kur greitai galėjai netekti galvos už tai, kad tiki ne tą Dievą.

Kunigaikštis Golicynas pristabdė žirgą ir pasižiūrėjo į šalia jojantį grafą. Mirus grafui Naryškinui, jo giminaičiai užėmė svarbią vietą galingoje Rusijos bajorų grupėje, bet tai kunigaikštį Golicyną menkai jaudino. Jis buvo lyg koks Dievo išrinktasis, verčiantis kiekvieną su juo skaitytis.

Tai buvo gražus ir protingas vyras, sugebantis kiekvienai moteriai susukti galvą, gerai valdantis ginklą, o lotyniškai ir vokiškai kalbėjo geriau negu atvykę katalikų dvasininkai arba vokiečių bei olandų pirkliai ir amatininkai. O svarbiausia, kad kunigaikštis Golicynas (neduok Dieve, kad kas nors išgirstų šiuos žodžius) yra dabartinės valstybės regentės Sofijos³ meilužis, kurio Sonka klauso kaip užburta. Juk mirdamas caras Aleksejus Michailovičius⁴ paliko abu sūnus, Petrą ir Ivaną, dar per jaunus valdyti valstybę. Be to, Ivanas netinka valstybei valdyti – visi supranta (juk jis visiškai silpnaprotis), bet ką daryti su Petru⁵, jaunu galiūnu, tinkančiu medžioti meškas ir jaunas moteris, bet niekuo nepasireiškiančiu valstybės valdyme? Niekas nepasakytų, kad jam tik penkiolika metų, duotų visus dvidešimt, nes iš jo ūgio ir atletiškos figūros taip atrodo. Dar nė vienas Maskvos bajoras nepajėgė jo partrenkti ant žemės. Maloniausias jo užsiėmimas – surinkus vaikėzų būrį, užpulti pirklių vilkstines, vykstančias į Maskvą, arba kareivių būrelį, net nepagalvojantį, kad čia iš krūmų staiga gali išlįsti vikrus priešas, su kuriuo nesusidorosi.

– Visų valstybių carai turi nuolat kariauti, pulti priešus ir juos nugalėti, – aiškino caraitis Petras kunigaikščiui Golicynui, kurį jis mėgo ir dažnai su juo kalbėdavosi. Iš niūrių jaunojo caračio akių blyksėdavo žaibai, kai jis paimdavo į

rankas sunkų kryžiuočių kalaviją, kokius turėjo vokiečių ar frankų riteriai.

Jo surinktas vaikėzų būrys švaistydavosi apie Maskvą, visiems drumsdamas ramybę, ypač dabar, kai pagrindinė rusų kariuomenė bastėsi po totorių ir turkų žemes ir dažnai grįždavo po karo žygių ir be grobio, ir be garbės, ir net be kariuomenės. O ją surinkti ne taip lengva, nes bojarinai ir didikai žiūri į caro vaikus kaip į visiškus kvailučius, kurie tik sunkina valstybės valdymą.

Ak, viskas čia aišku ir nieko neprigalvosi. Gali nueiti lengviausiu keliu ir caru išrinkti caro Aleksejaus Michailovičiaus dukrą Sofiją, kurią bajorai vadina Sonka, parodydami, kad ji taip ir liks tikrai Sonka, neįžengianti į Kremliaus sostą kaip rusų žemių carienė. Na, po velnių, ten geriausiai tiktų kunigaikštis Golicynas, jeigu jis susituoktų su Sonka. Bet ir šitas rimtai nenori užimti caro sosto, pasitenkinamas tik jos meilužio vaidmeniu. Juk į ką panaši Sonka, jeigu į ją pasižiūrėsi grynai vyriškomis akimis: susmukusi, pilvas atsikišęs, veidas aptukęs, akys mažutės, giliai įsodintos veidan. Tai žmogus, kurio veide retai pasirodo šypsena, o pyktis ir grasinimas – nuolatos. O labiausiai ji nekenčia savo brolio Petro, kaip būsimo rusų caro. Gera, kad jis užsiima tik kvailystėmis, o rimtais reikalais nesidomi. Soniai tai labai tinka.

Iš tiesų, nuo Ivano Rūsčiojo laikų nesiseka su valdovais. Bet taip neturėtų būti, nes Rusijos imperija driekiasi tūkstančius kilometrų į visas keturias pasaulio šalis. O tvarkos taip ir neįsivedame: šauliai⁶ šoka prieš bajorus, bajorai – prieš didikus, o bajorai nori būti carai, tik nežino, ką reiktų daryti jais tapus. Geriau tegul caru būna kunigaikštis Golicynas, o ne mirusio caro giminaičiai: Naryškinai, Romanovai, Orlovai ir kiti – išdidūs ir pasipūtę. Jie sutiktų susituokti kad ir su trimis tokiomis Sonkomis, bet kas juos išrinks į tokią vietą?

Pamatęs kunigaikščio Golicyno mostą, grafas Naryškinas prijojo arčiau ir sustabdė žirgą. Už jų rikiavosi negausi kariuomenė, ypač suvargusi ir išretėjusi. Ir be žodžių buvo aišku, kad Azovo žygis, kai rusų kariuomenė tikėjosi lengvos pergalės ir didelio imperijos išplėtimo, nepavyko (jau kelintą kartą) ir reikės vėl iš naujo leisti į žygius, iš kurių tūkstančiai baudžiauninkų neparneša savo kaulų namo. Ypač blogai atrodė žirgai – sulysę, žaizdoti, o juk kiekvienas bajoras išjojo į kovą geriausiu žirgu, bet parjojo tik tokiu, koks liko.

– Sustosim poilsio ar dar josim toliau? – paklausė kunigaikštis Golicynas. – Netrukus bus Kuncevas ir Očiakovas, caraitės Sofijos dvarai. Manau, pas ją nepritrūks nei maisto kariams, nei pašaro žirgams.

– Žiūrint, kaip kam! – sumurmėjo Naryškinas ir pradėjo kramtyti ūsą. – Ar jūs tikras, kunigaikšti, kad atjojome prie caraitės Sofijos dvarų? Aš nelabai drįščiau tvirtinti, kad čia jau Maskvos slabados⁷, nes sunkiai įsidėmiu vietoves. O jau be vedlio aš tikrai nedrįščiau joti per pamaskvio girias. Ypač vasarą, kai nuolatiniai miškų gaisrai dūmais užkloja visą mūsų valstybę. Štai taip nuo pavasario iki vėlyvo rudens. Neįmanoma atspėti, ar čia šiaurės gyventojų kaimai, ar Smolensko didgirės, ar nepereinamos Lietuvos miškų tankynės. Aš net stebiuosi jūsų sugebėjimu taip gerai orientotis klaidžioje pamaskvėje.

– Na, na, – šyptelėjo kunigaikštis Golicynas, – šoksime iš balnų ir kelias valandas atsipūsime. Aš užuodžiu dūmus ir galiu prisiekti, kad čia, ant Maskvos, jų užplūsta tik dalis, nes dvarininkai neleidžia degti ištekinėms pušims ar ąžuolams.

– Prie tų dvarininkų, ginančių savo miškus nuo gaisrų, priklauso ir Jūsų Kilnybė, ar ne?

– Apsirikote, – atšovė kunigaikštis Golicynas. – Mano pagrindiniai dvarai Suomijoje, Kurliandijoje ir prie Archangelsko, ten turiu puikių pušų, reikalingų laivų statybai, bet kas ten, Šiaurėje, statys laivus? Aš iš ten vežu į Olandiją lentas, vašką, medų, pelenus, dervas, o jau kailių net nesuskaičiuoju, kiek išplukdau. Vėlgi – raudonosios žuvys!

Ir kunigaikštis suėpsėjo lūpomis.

– Jūs apie tai kalbate lyg apie menką dalyką, nevertą nė nusiėrusio rublio. Bet jūs klystate, nes aė jauėiu, kad prekyba miėko prekėmis jau plinta iš visų miėkų ir pelkių į Europą, žadėdama ir mums kitokį gyvenimą.

Jis davė ranka ženklą ir gūdūs ragų balsai nuskambėjo miėke. Iš balnų šoko raiteliai – pirmiausia bajorai, kaip atokių dalinių vadai, o vėliau kareiviai, šauliai, veėikai. Tamsėjantis miėkas prisipildė garsių kalbų, žirgų žvangimo, statomų palapinių bildesio. Vieni nuiminėjo neėulius, balnus ir ginklus, kiti vedė žirgus prie Setūnės, kad šie atsigertų. Dar nespėjus nė gerai apsidairyti, viena iš pirmųjų išdygo kunigaikėčio Golicyno palapinė, o prie jos jau suėaiėaravo laužas, pakvipo verdama arbata. Atėjo poilsio valanda, kurios kiekvienas kareivis laukia nesulaukdamas, tikėdamasis bent kelias valandas pailsėti prie laužo, padėti ant balno galvą ir pasijusti, kad vėl esi žmogus, kad tau priklauso tokia pat ramybė, kaip ir bajorams, didikams bei kitiems, neėiojantiems ginklą.

Ir tuo metu, kai, rodos, pati vakaro ramybė tingiai vaikėčiojo po stovyklą, sustaugė švilpynės ir ragai, sudundėjo pavojaus būgnai ir kažkoks būrys raitų valkatų puolė taikiai nusiteikusius ir nepaprastai trokėtančius poilsio karius, kurių daugelis buvo suėeisti, vos nekrinantys iš nuovargio. Jie

susigūžė, nesuvokdami, kas darosi. Juk negalėjo kieno nors nežinoma kariuomenė atjoti iki Maskvos ir netikėtai pulti pavargusį būrį, grįžtantį nuo Azovo jūros krantų ir Krymo kalnų. Jie tikėjosi pailsėti, o čia – staiga!

Kunigaikštį Golicyną kariai dažnai pavadindavo „grazuoliu“, įvertindami jo šaunią išvaizdą. Bet visi žinojo, kad kunigaikštis niekuomet nesislepia už savo karių, o visada eina priekyje ir jo kardas pirmutinis krinta ant užpuoliko galvos.

Kelios akimirkos, ir seni kariai jau puolė plėšikus, kurie net nemanė ilgai kovoti. Juos vedė aukštas, stambus bernas, užsidėjęs kailinę kepurę, mojuodamas sunkiu kalaviju, šaukdamas: „Mušk!“, „Užmušk!“. Jis greitai nusivedė plėšikus tolyn, palikęs ant kelio gulinčius kelis lavonus.

– Kas čia, po velnių, atsitiko! Juk tai kažkokio bojarino baudžiauninkai, paversti kareiviais. Jis, matyt, žinojo, kad grįšime šituo keliu, pro caraitės Sofijos dvarus. Tikėjosi iš mūsų atimti tai, ką su tokiu vargu atėmėme iš turkų.

– Prakeikimas! – šaukė grafas Baskovas, rišdamasis sužeistą ranką. – Net namo sugrįžus nėra ramybės!

Jis pagriebė už plaukų gulintį pakelėje nukautą banditą ir atsuko jo veidą į pusračiu sustojusius kareivius.

– Matote, kaip jis gražiai apsirengęs ir koks brangus jo kalavijas. Tai kažkoks ponėkas ar pono sūnus. Aš tik porą

kartų į juos dirstelėjau ir supratau, kad tai kažkokio Maskvos bojarino žmonės, o gal jo sūnūs.

Niekas nesiginčijo su grafu Baskovu, nes viskas buvo aišku. Nors temo greitai, bet tuoj suliepsnojo didžiuliai laužai ir kiekvienas galėjo įsitikinti, kad jų užpuolikai – vaikėzai, vadovaujami aukšto, stambaus jaunuolio, kuriam ne daugiau kaip penkiolika metų. Jis taip švaistėsi sunkiu vokišku kalaviju, kad buvo galima tik pavydėti jėgos ir miklumo. Šalia vado, nė žingsnio nesitraukdamas, ant puikaus ristūno džigitavo kitas jaunas vyras, ne ką mažesnės jėgos nei vadas.

Užpuolimas švystelėjo kaip žaibas, nespėjęs padaryti didelių nuostolių. Jie, matyt, gerai pažinojo kelius ir miško tankumynus, kad išsisuktų nuo kareivių kardų kaip žuvys nuo šlapio tinklo.

Kai sakingų pušų laužai skaisčiai nušvietė miško prosyną, kovos lauke gulėjo tik keli lavonai, savo gyvybėmis užmokėję už kvailą, betikslę drąsą.

– Šunsnukiai! – keikėsi Naryškinas. – Kas jiems šovė į galvą, šitiems snargliams. Kalbama, kad prie Maskvos daug plėšikų, bet čia ne plėšikai, o dykaduoniai bajorų sūneliai. Galiu duoti galvą nukirsti, kad čia didikų vaikai, o vadą aš tikrai pažinau.

Jis atsisuko į kunigaikštį Golicyną ir kreipėsi į jį:

– O ką jūs galvojate apie šitą užpuolimą?

Bet Golicynas, spoksodamas į užmuštuosius, šnabždėjo:
– Vaikėzai! Vaikėzai!

Jis nuėjo prie palapinės ir, pasidėjęs balną, padėjo ant jo galvą. Matyt, kažkas labai paveikė kunigaikštį, kad jis gulėdamas vartėsi, lyg kepinamas ant laužo.

Kunigaikščio Golicyno pirmieji kariuomenės būriai pasiekė Maskvos Kremlių už poros dienų, kai juos užpuolė nežinomi kariai. Kai tik jie sustojo prie pakeleje išsidėsčiusių grafo Šeremetjevo dvarų, per visą Maskvą nusiraitė gandas, kad grįžo kovotojai, kovoję prieš totorių ordas. Grįžo, bet smarkiai išretinti, kaip ir kiekvienais metais, išėję su geriausiais norais, triukšmingomis pagyromis, o grįžtantys apkartusiomis širdimis, keikdami likimą ir vadus. Juk iš tiesų pikta, kad nuo Ivano Rūsčiojo laikų rusų kariuomenė neiškovojo nė vienos rimtos pergalės, tuo tarpu Ivanas Rūstusis džiugindavo tėvynainius kariniais žygiais. Astrachanės, Pavolgio ir kiti chanatai nulenkdavo galvas prieš Rūstųjį, nes žinojo, kad tai žmogus, neturintis gailėsčio ir nepažįstantis švelnumų. Užmušęs net tikrą savo sūnų, nepagailėdavo ir svetimų.

Kasdien vis daugiau kariuomenės plūdo į Maskvą, kad pasimėgautų tėvynės kvapais ir spalvomis. Dabar bajorai

sumokėjo kariams prižadėtus atlyginimus, kurie smarkiai sumažėjo po nesėkmingų žygių, atidavė kitas skolas ir priešams, ir kaimynams. Iš kitų miestų atvykę kariai neskubėjo grįžti į tėvynę, vis dar laukdami apdovanojimų ir gerų žodžių. Miestas ir jį supančios gausios slabados prigužėjo karių, ne tik rusų, bet ir svetimšalių, įpratusių kovoti po dvigalvio erelio standartais⁸ ir neieškančių nei kitų vėliavų, nei kitų ženklų. Kareiviai stovyklavo ne tik miškeliuose ir dirvonuose, bet net gatvėse, užverstose šiukšlėmis, gyvulių mėšlu, pastipusių gyvulių maita. Bet visi buvo apsipratę su dvoku ir būtų labai nustebę, jeigu kas būtų išvežęs visą mėšlą, o gatves sutvarkęs taip, kaip jas tvarkydavo tolimos Europos šalys, kurių geriausi amatininkai dabar plūste plūdo į Rusiją, ieškodami turtų ir laimės. Jie kūrėsi kaimais prie gražiausių Maskvos, Jauzos ir Setūnės upių įlankų, neatpažįstamai pakeisdami gyvenvietes ir visą aplinką.

Prie vienos tokios gyvenvietės, pasislėpusios po aukštomis pušimis, gražiai sutvarkytais trobesiais ir kiemais, sumerkę basas kojas į skaidrų Maskvos upės vandenį, gulėjo du aukšti stambaus sudėjimo vyrai. Bet vyrais juos galėjo palaikyti tik iš toli žvelgiantys praiviai. Priėję arčiau jie išvysdavo du paauglius, Dievo apdovanotus stambiomis figūromis, didelėmis rankomis ir žvitriomis akimis. Tai buvo

nors ir jauni, bet jau kariai, ką rodė ilgas vado kalavijas, o jo draugo – žėrintis kaip skustuvus kirvis, kokius nešiojo Smolensko galiūnai. Už kelių žingsnių nuo jų trečias vaikinąs ganė tris puikius žirgus, kokius galėjai išvysti tik caro arba didžiųjų kunigaikščių arklidėse. Buvo matyti, kad kalavijo šeimininkas priklauso miesto, o gal net Rusijos bajorų elitui. Ir kas taip manė – neklydo. Jis dabar rūkė storą cigarą, kuriuos čia, Maskvoje, olandų pirkliai pardavinėjo už gryno aukso rublius. Gražus, su rūpestingai prižiūrimais ūseliais veidas liepsnojo išdidumu ir drąsa. Jis buvo apsirengęs gražiai išdirbtos odos drabužiais, susijuosęs plačiu diržu, prie kurio kabojo arabiškas durklas, nusagstytas deimantais. Dar labiau buvo išpuoštas raitelio balnas ir kamanos. Antrasis raitelis buvo apsirengęs kaip samdomas karys, švariai ir tvarkingai, bet nė mažiausias deimantas nepuošė jo balno, kamanų ar ginklų. Puošnysis jaunuolis jį vadino „Aleksaška“, o Aleksaška į vadą kreipdavosi „Šviesybė“. Matyt, jie taip domėjosi tema, apie kurią kalbėjo, jog visai nekreipė dėmesio į aplinką ir pro šalį prajojusius raitelius. Visą žiemą ir pavasarį miestai atrodė kaip išmirę, o dabar, iš Pietų grįžus kariuomenei, visi sujudo kaip didžiulis skruzdelynas.

– Nereikėjo mums jų užpulti, – tvirtino Aleksaška, skindamas iš pievos rūgštynes ir berdamas jas į burną. Jo

Skaitykite likusius
268 iš 288 puslapių,
įsigiję šią knygą

www.obuolys.lt

KITI KNYGŲ FORMATAI:

**Audio
knyga**

**Elektroninė
knyga**

PROTU RUSIJOS SUVOKTI NEJMANOMA.

- F. I. Tiutčevas

Jei Rusijos protu suvokti negalima, lieka pabandyti suvokti jos pasąmonę. O ji sako, kad šiai šaliai visada reikėjo mesijo. Ir dažnai tokiu mesiju tapdavo keisčiausios, o kartais ir pavojingiausios asmenybės. Kai kurios tokių asmenybių buvo sunkiai suprantamas pirmapradis fenomenas, tačiau daugelis jų sėjo galingos Rusijos, kaip pasaulio „gelbėtojos“, idėją, kuri Rusiją galų gale paversdavo blogio imperija.

**„Ji tikra Prūsijos kaizerio duktė, nes negali nė vienos
nakties praleisti be kariškių, ypač be gražių kariškių.“**

- Rusijos valstybės kancleris, grafas Bestuževas

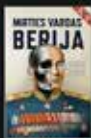
„Ji jaučia, kaip dar suliepsnoja širdis, papūtus pavasario vėjui, kai per dangų atkeliauja pilkųjų gervių vilkstinės, o visur miškuose ir miškeluose išsitiesia žydrasis žibuoklių kilimas. Ji myli tokius pavasarius, ilgisi jų, nori juos apkabinti, kaip daugybę tų gražuolių, kuriuos per savo gyvenimą apkabino ir nenorėjo paleisti. Gal jai Aukščiausiasis į krūtinę įdėjo karštesnę širdį, gilesnius jausmus ir amžiną atmintį? Ką gali žinoti?“
Žavi ir meili moteris, nepaprastai išsilavinusi, gerai išmananti literatūrą, filosofiją, mokanti svetimas kalbas, sugebanti vadovauti ir valdyti galingą valstybę. Tokia buvo Jekaterina II. Bet istorija ją prisimins visų pirma dėl nežabotos aistros vyrams ir gausybės meilužių. Gerokai protingesnė už visus meilužius ir sosto medžiotojus, savo favoritus ji paversdavo vergais. Kiek buvo imperatorių ir kavalierių, bet nė vienas iš jų neprilygo Jekaterinai II...

Pakilimai ir nuopuoliai, kuriuos patyrė viena didžiausių to meto imperijų, valdant moteriai, negalėjusiai atsisipirti nė vienam žaviam vyrui.

„Pirmiausia esu moteris, o tik po to imperatorė.“

-Jekaterina II

KITI FRANCO BAUERIO ROMANAI

ISTORINIS ROMANAS APIE IMPERATORĖS PAKILIMUS IR NUOPUOLIUS

Jei jums patinka istoriniai romanai, paremti kontroversiškų asmenybių gyvenimo faktais, privalote perskaityti romaną „Jekaterina II. Imperatorė ištirkėlė“.

OBUOLYS
anno 2004

#obuolys.lt

ISBN 978-609-484-456-0

9 786094 844560

www.obuolys.lt

Knygos pigiau, įdomybės ir ištraukos nemokamai

KITI FORMATAI:

Audio
knyga

Elektroninė
knyga